

HRVATSKO OBVEZNO PRAVO U POREDBENOPRAVNOM KONTEKSTU: PETNAEST GODINA ZAKONA O OBVEZNYM ODNOSIMA

Ivan Tot i Zvonimir Slakoper (ur.),
Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2022., 786 str.

UDK: 347.44:340.5(497.4)(048.1)

DOI: 10.3935/zpfz.72.6.07

U 2020. godini obilježili smo petnaestu godišnjicu od donošenja Zakona o obveznim odnosima (ZOO) – stožernog propisa hrvatskog privatnog prava u čijem su nastanku značajnu ulogu imali prijašnje jugoslavensko obvezno pravo, međunarodni instrumenti, poredbeno-pravni utjecaji iz romansko-germanskog pravnog kruga i pravna stečevina Europske unije (EU). Ova važna obljetnica u hrvatskoj pravničkoj zajednici najavljena je međunarodnom znanstvenom konferencijom *Zagreb International Conference on the Law of Obligations* u prosincu 2019. g.¹, a jedan od njezinih vrijednih doprinosa poredbenopravnom izučavanju hrvatskog obveznog prava je nedavno objavljena monografija *Hrvatsko obvezno pravo u poredbenopravnom kontekstu: Petnaest godina Zakona o obveznim odnosima*.

Knjiga je objavljena u listopadu 2022. u izdanju Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a uredili su je doc. dr. sc. Ivan Tot i prof. dr. sc. Zvonimir Slakoper s Katedre za pravo Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Riječ je o prvoj u nizu knjiga iz nakladničkog niza “Hrvatsko obvezno pravo u poredbenopravnom kontekstu” koji je pokrenut s ciljem sustavne i kontinuirane obradbe tema iz hrvatskog i poredbenog obveznog prava.² Na gotovo 800 stranica teksta podijeljenog u pet dijelova i 18 poglavlja – popraćenog predgovorom, detaljnim sadržajem, tablicama kratica, pokrata, skraćenica citirane literature te kazalima odredaba ZOO-a, ostalih izvora i pojmova – autori su obradili niz obveznopravnih tema.

¹ Vidi više na mrežnoj stranici konferencije <https://lawofobligations.net.efzg.hr/1st-conference>.

² Više informacija o nakladničkom nizu dostupno je na mrežnoj stranici <https://obveznopravo.net.efzg.hr/>.

Prvi dio knjige pod naslovom *Zakon o obveznim odnosima: kodifikacija općeg dijela obveznog prava* u prvome poglavlju nazvanom *Poredbeno-pravni utjecaji na Zakon o obveznim odnosima* autora Ivana Tota donosi sustavan i minuciozno obrađen povijesno-pravni prikaz poredbenopravnih utjecaja na jugoslavensko i hrvatsko obvezno pravo. Važan doprinos ovog poglavlja za izučavanje hrvatskog obveznog prava sastoji se u rasvjetljavanju uvriježenih zabluda i mitova vezanih uz proces kodifikacije obveznog prava na prostoru bivše Jugoslavije i njegovih pravnih uzora. U tom smislu ovaj prikaz predstavlja referentno mjesto za daljnja izučavanja pravnih poredaka izraslih na stečevinama ranijega jugoslavenskog prava, uključujući suvremeno hrvatsko obvezno pravo. U drugome poglavlju *Kodificiranje građanskog prava u Jugoistočnoj Europi*, kojega je autor naš nedavno prerano preminuli kolega Marko Petrak, daje se povijesni prikaz poredbenopravnih utjecaja na građansko pravo u sedam država bivše Jugoslavije i građanskih kodifikacija koje su tijekom 20. st. bile na snazi u tim zemljama te se razmatra stanje kodificiranosti građanskog prava u svakoj od njih.

Drugi dio knjige pod nazivom *Opći dio obveznog i ugovornog prava* započinje poglavljem *Zastara u trgovačkim ugovorima* Radovana Dobronića. U njemu autor zastupa gledište o potrebi primjene odredaba čl. 235. ZOO-a o zastoju zastare između pojedinih fizičkih osoba analogijom i na trgovačke odnose između pravnih osoba, pri čemu se odredbe čl. 235. ZOO-a razmatraju u kontekstu germanskih prava i odgovarajućih rješenja iz Načela europskog ugovornog prava (PECL). U četvrtome poglavlju pod nazivom *Zabluda kao mana volje i njezini dosezi u suvremenom razvoju građanskog prava* Loris Belanić i Gabrijela Mihelčić razmatraju pravno-teorijski razvoj instituta zablude te analiziraju pojam i uređenje instituta zablude u hrvatskom pravu, njegovu genezu, razgraničenje od sličnih instituta, vrste i pravne učinke na građanskopravne odnose, kao i širenje polja primjene tog instituta u praksi Europskog suda za ljudska prava. Saša Nikšić u petome poglavlju pod naslovom *Krivnja kod ugovorne odgovornosti za štetu* problematizira propisivanje više sile kao pretpostavke oslobođenja od ugovorne odgovornosti za štetu, s jedne strane, i propisivanje raznih oblika krivnje kao kriterije za ograničavanje obujma odgovornosti za štetu, s druge strane. Nastavno na razmatranja ove tematike u svjetlu rješenja iz germanskih prava i *common law* tradicije, Nikšić zaključuje da, bez obzira na ulogu više sile kao pretpostavke odgovornosti za štetu, u hrvatskom pravu krivnja jest potrebna za nastanak ugovorne odgovornosti za štetu. O pravnoj prirodi obveznopravnog odnosa između strana raskinutog ugovora i učincima raskida ugovora, a posebno o dopunskom restitucijskom zahtjevu za isplatu kamata, raspravlja Ivan Tot u šestome poglavlju pod nazivom *Restitucijske kamate i restitucijski odnos između strana raskinutog ugovora*. Tot drži da se u hrvatskom pravu *de lege lata* ugovorni

odnos raskidom ugovora pretvara u restitucijski odnos u kojemu su restitucijski zahtjevi ugovorne prirode, a ne kondikcijske. U sedmome poglavlju pod nazivom *Clausula rebus sic se habentibus – nastanak koncepta* Tomislav Karlović analizira genezu instituta *clausula rebus sic stantibus* kao općeg instituta obveznog prava te iznosi stajalište o izvorištu fraze i naziva *clausula rebus sic se habentibus* iz srednjovjekovne dijalektike.

Treći dio knjige *Pojedini tipovi ugovora* započinje dvjema raspravama o pojedinim vrstama kupoprodaje s posebnim pogodbama. U osmome poglavlju pod nazivom *Kupnja na pokus* Marko Sukačić obrađuje *pactum displicentiae* kao preteču kupnje na pokus u klasičnome rimskom pravu. Također, analizira kupnju na pokus kao pozitivnopravni institut u njemačkom, austrijskom i hrvatskom pravu te ga komparira s pravom na jednostrani raskid potrošačke kupoprodaje. U devetome poglavlju pod naslovom *Kupoprodaja s obročnom otplatom cijene kao iznimka od osnovnih načela obveznog prava* Antun Bilić razmatra pretpostavke i učinke tog instituta, povijesne korijene iznimke te nestanak potrebe za tom iznimkom, osobito nakon proširenja opsega njezine primjene na kupce trgovce i nakon donošenja Zakona o potrošačkom kreditiranju. Nedostacima u zakonodavnom uređenju ugovora o prijevozu cestom bavi se Nikoleta Radionov u desetome poglavlju u kojemu se kritički izlažu odredbe novoga Zakona o prijevozu u cestovnom prometu. One, nasuprot rješenjima koje Konvencija o ugovoru o međunarodnom prijevozu robe cestom (CMR) predviđa za ugovore o međunarodnom prijevozu robe cestom, zahtijevaju pisani oblik kao pretpostavku valjanosti ugovora o prijevozu. Radionov drži da zbog rizika ništetnosti ugovora zahtjev formalnosti treba hitno ukinuti i pristupiti kvalitetnom normiranju ugovora o prijevozu cestom. Jedanaesto poglavlje pod nazivom *Čvrste pokroviteljske izjave: općenito o pokroviteljskim izjavama, sadržaj obveze i određenošć činidbe, pravni temelj odgovornosti pokrovitelja, prigovori pokrovitelja i zastara, trajanje i prestanak obveze pokrovitelja, regresni zahtjev pokrovitelja, te pokroviteljske izjave ad incertas personas*, koje potpisuju Tomislav Jakšić i Petra Siketić, pojašnjava pojam, pravnu prirodu, vrste i pravne učinke (čvrstih) pokroviteljskih izjava, valjanost i utuživost čvrstih pokroviteljskih izjava, pravni temelj odgovornosti pokrovitelja iz pokroviteljske izjave, prigovore pokrovitelja protiv primateljeva zahtjeva, pitanja vezana uz mogućnost i opseg pokroviteljeva regresa prema trećoj osobi, mogućnosti raskida i opoziva pokroviteljske izjave te specifičnosti čvrste pokroviteljske izjave upućene neodređenom broju osoba. U dvanaestome poglavlju pod nazivom *O ulozi i značaju suvremenih uslužnih pravila u koncipiranju takozvanog uslužnog prava* Snežana Miladinović raspravlja o mogućnostima uspostave koncepta tzv. uslužnog prava (ili prava uslužnih djelatnosti) na podlozi sve mnogobrojnijih pravila koja uređuju to pravno područje, razmatrajući

pritom, među ostalim, model-pravila Nacrt Zajedničkoga referentnog okvira (DCFR-a) za ugovore o uslugama.

Četvrti dio knjige *Izvanugovorni obvezni odnosi* donosi dvije rasprave posvećene uređenju izvanugovornih obveznih odnosa u ZOO-u. U trinaestome poglavlju *Poredbenopravni aspekti nasljeđivanja tražbine naknade neimovinske štete u slovenskom i hrvatskom pravu: utjecaj austrijskog prava* Jure Jakšić i David Borlinič Gačnik identificiraju utjecaje austrijskog prava na uređenje tog instituta u slovenskom i hrvatskom pravu, upućuju na razlike u suvremenom uređenju tog instituta u ta dva prava te na utvrđenu neustavnost odredaba slovenskog prava. U vezi s tim iznose moguća rješenja za novo slovensko uređenje. O takozvanim verzijским zahtjevima iz čl. 1118. – 1120. ZOO-a i njima srodnim čl. 287. Obiteljskog zakona te čl. 1125. ZOO-a, a posebno o njihovu odnosu prema reivindikacijskom zahtjevu i zahtjevu iz odgovornosti za štetu, raspravlja Henrik-Riko Held u četrnaestome poglavlju pod nazivom *Actio de in rem verso (verzijски zahtjev) u hrvatskom i poredbenom pravu*. Held analizira *actio de in rem verso* u rimskom pravu i razvoj verzijских zahtjeva u naknadnoj obradbi i recepciji rimskog prava, analizira verzijски zahtjev u poredbenom (posebice austrijskom i francuskom pravu), povijest kodifikacije verzijских zahtjeva u ZOO-u i njihove primjene u hrvatskoj sudskoj praksi.

U petome dijelu knjige pod nazivom *Suvremeni izazovi obveznom pravu* zastupljene su rasprave o suvremenim izazovima koje obveznom pravu predstavlja razvoj jedinstvenog europskog digitalnog tržišta. U petnaestome poglavlju pod naslovom *Učinak Direktive (EU) 2019/790 o autorskom i srodnim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu na obveznopravne odnose kod dijeljenja sadržaja zaštićenog autorskim pravom na internetu* Romana Matanovac Vučković raspravlja o reformi odgovornosti davatelja usluga dijeljenja sadržaja putem interneta. Autorica se osvrće na novonastale odnose u području autorskoga prava na jedinstvenom digitalnom tržištu koji su obveznopravne naravi i na moguće načine njihova uređenja na nacionalnim razinama. Novinama koje donosi Direktiva (EU) 2021/2167 o pružateljima usluge servisiranja kredita i kupcima kredita te mogućom neprimjerenošću njezinih rješenja za nacionalne pravne poretke u kojima se ista mora implementirati bavi se Matej Trkanjec u šesnaestome poglavlju pod nazivom *Profesionalizacija cesije: Direktiva (EU) 2021/2167 u okviru hrvatskog obveznog prava*. U sedamnaestome poglavlju pod naslovom *Elektronička zadužnica? Zvonimir Šafranko* razmatra potrebu i mogućnosti uvođenja elektroničke zadužnice u hrvatsko pravo. Iznosi se koncept i prednosti uvođenja elektroničke zadužnice u odnosu na papirnatu zadužnicu. Također, raspravlja se u kojoj mjeri postojeća tehnološka i pravna infrastruktura podupiru koncept elektroničke zadužnice, u kojoj su mjeri potrebne intervencije i kakve su inter-

vencije potrebne, te treba li uopće razmatrati uvođenje elektroničke zadužnice i zašto. U posljednjem, osamnaestome poglavlju knjige pod naslovom *Mogućnosti korištenja i pravnog uređenja takozvanih pametnih ugovora u Republici Hrvatskoj*, koje potpisuju Marko Perkušić, Šime Jozić i Jelena Mamut, analiziraju se pojam, razvoj, funkcioniranje i primjena takozvanih pametnih ugovora. Također, kritički se analizira postojeći hrvatski pravni okvir i daju se prijedlozi konkretnih pravnih rješenja za implementaciju pametnih ugovora u domaće zakonodavstvo.

Monografija *Hrvatsko obvezno pravo u poredbenopravnom kontekstu: Petnaest godina Zakona o obveznim odnosima* važna je za pravnu znanost, praksu i pravničko obrazovanje. Djelo po svojoj strukturi, raznovrsnosti i aktualnosti sadržaja te zastupljenosti velikog broja autora predstavlja originalan i jedinstven doprinos izučavanju hrvatskog obveznog prava. Također, knjiga predstavlja referentno mjesto za pravne teoretičare i praktičare prigodom svakog budućeg izučavanja hrvatskog obveznog prava. Predstavlja i iscrpan izvor studijske građe za potrebe izvođenja nastave na kolegijima privatnopravne tematike na pravnim fakultetima u Republici Hrvatskoj i državama bivše Jugoslavije. Zbog svega navedenoga s pravom se može reći da je knjiga jedinstveno i kapitalno djelo suvremene hrvatske privatnopravne misli koje treba služiti kao inspiracija i poticaj za sveobuhvatno, beskompromisno, kritičko i minuciozno bavljenje obveznopravnom znanošću.

*Dr. sc. Kristijan Poljanec**

* Dr. sc. Kristijan Poljanec, viši asistent Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Trg J. F. Kennedyja 6, 10000 Zagreb; kpoljanec@efzg.hr; ORCID ID: orcid.org/0000-0002-4912-1335